

SOÓS ISTVÁN

Egy ismeretlen Széchenyi István-levél

NSZK-beli kutatásaim során a wolfenbütteli „Herzog August Bibliothek” kéziratárának egyik vaskos levélgyűjteményében számos magyar vonatkozású levélre bukkantam. Köztük talán a legérdekesebb és egyúttal legértékesebb Széchenyi István ezidáig ismeretlen levele, amelyet a „legnagyobb magyar” az utolsó rendi országgyűlés kerületi ülésén írt sógornőjének, Zichy-Ferraris Emília grófnőnek, Széchenyi bátyja, Pál második feleségének. A levél valószínűleg a Zichy-család hagyatékából juthatott valamilyen úton-módon Németországba, ahol egy gyűjtő megvásárolta, majd később a wolfenbütteli könyvtárba került.

Jóllehet Széchenyi levele inkább családi vonatkozású adatokat tartalmaz, de a levél zaklatott hangvétele egyszersmind jól tükrözi azt a feszült lelkiállapotot is, amelyben Széchenyi az országgyűlés heves vitái közepette volt, amit naplófeljegyzései is bizonyítanak.

Presburg
Decemb. 10 1847
Circular Sitzung.

Liebe gute Emilie,

Der allerliebste Geldbeutel,¹ den mir Paul überbrachte, enchantirt mich. Er is gerade das, was mir *jetzt*² am angenehmsten war! Und wie er hübsch ist, wie elegant und zweckmäßig! Ich hab' keine Worte, um Dir, liebes gutes Herz, zu danken, behalte mir demnach vor, Dich, – wenn du es erlaubst – bei nächster Gelegenheit, bei Deinem lieben Kopf zu nehmen, und zu küssen!

Paul hat uns alle enchantirt, daß er kam. – Wenn nur *ein Theil, ein kleiner Theil*³

¹Feltehetően arról a pénztárcáról van szó, amelyről Széchenyi mintegy két héttel később jószágigazgatójához, Tasner Antalhoz írott levelében (1847. dec. 25.) is említést tesz: „A zöld ezüstpénz bőrszényemet Pesten hagytam, kérem keresse meg és küldje, de csak valami privát alkalommal, jó becsinálva vagy inkább betakarva, ide.” (Gróf Széchenyi István levelei. Összegyűjtötte, előszóval és jegyzetekkel ellátta Majláth Béla. III. kötet, 595. l. [Gróf Széchenyi István munkái 6. kötet] Budapest, 1891. Atheneum.)

²Széchenyi kiemelése.

³Széchenyi kiemelése.

der betreffenden sich, so wie Paul, um das allgemeine annimt, dann kann man im voraus mit Sieges Gefühl Hurrah rufen! —⁴

Crescence ist endlich im besten Wohlseyn angekommen . . .⁵ und Marie⁶ gleichfalls, die à sa manière . . . besonders den abend, sogar hübsch ist. —

Stell Dir vor, ich *muß*⁷ morgen auf 6 bis 8 Tagen nach Pesth!⁸ Wie mir dieß ungelegen und unangenehm ist kann ich Dir gar nicht sagen;

. . . Enfin, ich bin tüchtig in der Sauce, oder „Morast“ Comme [s]ouvent! Grüße Dich Gott! alles Liebe, an die „Küssenswerthen“ Comtessen, und bleibe ein bischen gut Deinem

aufrichtigen Freund

Bruder

St. Széchenyi

Deputirter

Manu propria

Sk. eredeti: Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel. Handschriftenabteilung Vieweg-Sammlung Nr. 1568.

A levél első oldalának bal felső sarkában eléggé elmosódottan látható Széchenyi pecsétje.

⁴Széchenyi itt talán a balatoni ügyre utal. Két testvére, Lajos és Pál eléggé csekély mértékben vették ki részüket a balatoni ügy (gőzhajózás, a tó lecsapolása stb.) előmozdításában, ti. kevés részvényt vásároltak. Széchenyi több ízben kifejezést adott ezzel kapcsolatban elégedetlenségének. (Vö. pl. Napló 1847. júl. 7. „Emilie bei mir – ich offen – dass Paul mehr für den Plattensee machen sollte –. Gróf Széchenyi István naplója. Szerkesztette és bevezetéssel ellátta Dr. Viszota Gyula. Hatodik kötet [1847–1848] Budapest, Magyar Történelmi Társulat, 1938. 599. l. – Gróf Széchenyi István összes munkái. Magyar Történelmi Társulat. Tizenötödik kötet. Magyarország újabbkori történetének forrásai – Fontes Historiae Hungaricae aevi recentioris.)

Széchenyinek, úgy látszik, sikerült bátyját meggyőznie, aki valószínűleg levél útján vagy üzenetben értesíthette öccsét arról, hogy kész nagyobb összeget áldozni a balatoni ügy előmozdításának érdekében. Felmerül a gyanú azonban, hogy Széchenyi e kijelentésével esetleg Pál politikai tevékenységére utal. Az egykori források és az idevontkozó kutatások tüzetes áttekintése alapján a Széchenyi Pál politikai szereplésére való utalást elvethetjük.

⁵Széchenyi felesége, Seilem Crescence 1847. december 6-án érkezett meg Pozsonyba. – (Vö.: Széchenyi levele Tasner Antalhoz [1847. dec. 6.]: „Barátom! Feleségem ma 9-kor megérkezett... [Széchenyi levelei, III. kötet, 564 l.] és Napló [1847. december 6.]: „ . . . Cr [escence] komm[!] an um 9.” [Gróf Széchenyi István naplója. Hatodik kötet, 688. l.]

⁶Marie: Zichy Mária grófnő (1822–1881), Széchenyi mostohalánya, később gr. Wenckheim Antalné. Széchenyi másutt nem tesz említést mostohalánya pozsonyi látogatásáról.

⁷Széchenyi kiemelése.

⁸Széchenyi a Dunagőzhajózási Társaságnak az ügyeiben utazott Pestre. Utazását december 10–11-re tervezte. (Vö.: Széchenyi levele Tasner Antalhoz [1847. dec. 7.] „ . . . Én 10-ikén vagy 11-ikén Pesten leszek, ott 8 nap maradandó.” – (Széchenyi levelei, III. kötet, 565. l.) és Napló [1847. december 8.] „ . . . Schreibe an Kudriafsky . . . „Gehe nach Pesth – Jurenak – vielleicht ein Extra Schiff . . .” valamint [1847. december 9.] „ . . . Bekomme Estafette von Dampfschiff D[irection].” továbbá [1847. december 10.] „Ich hätte nach Pesth fort sollen . . . allein sie tragen ein Extra Schiff an –” és végül [1847. december 11.] „11 ten 5 Uhr aufgestanden, um 6 auf Greifensten . . . fahren weg um 6 1/2 – um 9 – halt! Wegen Nebel.” (Gróf Széchenyi István naplója. Hatodik kötet. 689–691.)

Minden valószínűség szerint a gyűjtőtől vagy a wolfenbütteli könyvtár egyik alkalmazottjától származhat a levél első oldalának aljára írott „Minister Graf St. Széchenyi” jegyzet, amivel a levélíró személyét szerették volna megjelölni.

A „Minister” megjelölés talán annak szól, hogy az 1848-as első független magyar kormányban helyet foglaló Széchenyi Istvánról a levelet megvásároló személy vagy könyvtári alkalmazott a német lexikonokból vagy a magyar forradalomról és szabadságharcról tudósító egykorú német hírlapok alapján értesülhetett.

A levél magyar fordítása:

Pozsony
1847. december 10.
Kerületi ülés

Kedves jó.Emilie,
az az igen helyes pénztárca, amelyet Pál nekem elhozott, elbűvölt engem. Ez éppen az, ami most számomra a legkellemesebb volt! És milyen csinos, mily elegáns és célszerű! Nem találok szavakat, hogy megköszönjem neked, kedves jó szívem, ennél fogva fenn tartom magamnak – ha megengeded –, hogy a következő alkalommal kedves fejedet elkapjam és megcsókoljalak!

Pál mindannyiunkat elbűvölt, hogy jött. – Ha az érintetteknek, – úgy mint Pál – csak egy része, egy kis része törődne az egésszel, akkor előre a győzelem érzésével hurrát kiálthatunk!

Crescence végre a legjobb egészségben megérkezett . . . és Marie szintúgy, aki a maga módján, különösen este, még csinos is. –

Képzeld el, holnap 6–8 napra Pestre kell mennem! Hogy ez mennyire alkalmatlan és kellemetlen számomra, egyáltalán nem tudom elmondani Neked;

. . . Végül, alaposan benne vagyok a pácban, vagy a „sárban”. Mint gyakran! Isten áldjon! minden jót a „csókra érdemes” grófkisasszonyoknak, és maradj egy kissé jó a Te őszinte barátodhoz

testvéredhez

Széchenyi István követ
saját kezűleg

Siechenp-kuell
Waffenweel

Herzog-August Bibliothek
Saumburg - WEWIEG

1568

Kr.:

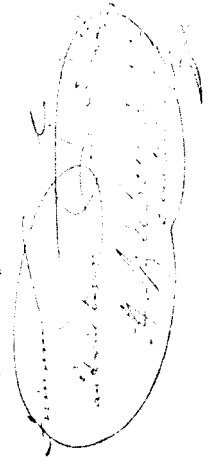
Preiburg

Decemb. 10 1847

Alteuden Sitzung

Esam y' die gen nicht Papam
in Enfant, y' die d'ausig
in die D'ausig, w'ant
'Mensch' become on'ent!

Sp'ach die Gott! all
d'ach, an die "Kuffend'ausig"
Contafan, mit bl'ite
min-b'it'pant' gut

Einlo gute Emiker,

die el'ent'ke gel'ent'el, die
mit Quell i'ent'ent'ke, ent'ent'ent'
mit. & it' p'ant'el. Ent, was
man j'elt' man ent'ent'ent'ent'
man! that man ent'ent'ent'ent'
man j'elt'ent'ent'ent'ent'ent'
By j'ed' k'ent'ent'ent'ent'ent'
Ent'ent'ent'ent'ent'ent'ent'

